

1892-06-27

AFSENDER

Emil Hannover

MODTAGER

Johan Rohde

FAKTA

Dokumenttype:

Brev

Sprog:

Dansk

Dateringsbegrundelse:

Datering i brev

Afsendersted:

Silkeborg

Arkivplacering:

Den Hirschsprungske Samling

DOKUMENTINDHOLD

Emil Hannover er ved at gå ud af sit gode skind på Silkeborg Kuranstalt, hvor han opholder sig med sin hustru for at hendes helbred kan bedres: Maden er stegt i fedt eller begramset af et utal af hænder, overlægen en uvidende laban, selskabet idiotiserende, vejret modbydeligt. Hannover fortsætter sine jeremiader i en omtale af sit uvenskab med ægteparret Slott-Møller, som han har erfaret, har "ophidset" J.F. Willumsen til at tage afstand fra sig. Han indskærper overfor Johan Rohde, at denne bør holde fast i sit løfte om ikke at rage uklar med kunstnerparret, da uvenskab med dem er en udpræget ubehagelig affære.

TRANSSKRIFTION

Silkeborg Kuranstalt

27-VI-92.

Kjære Rohde,

De finder det sikkert utaknemligt af mig, at jeg ikke paaskjønner Deres lange Breve og interessante Optegnelser ved at skrive lidt hyppigere til Dem.

Grunden til, at De saa sjældent hører fra mig er dog ikke Mangel paa Taknemlighed, men kun den ualmindelig sløve og idiotiserede Tilstand, i hvilken min Forstand er ... kommen i Omgivelserne herovre. Mit Arbejde har jeg næsten helt lagt bort i Følelsen af denne Tilstand. Dagene gaaer, uden at jeg véd hvorledes, med at bade og spise og spadsere og snakke med et Par af de mindst idiotiserende Exemplarer af Gæsterne. Mellem disse føler jeg mig mest tiltalt af en gammel Herredsfoged fra Hjørring, og han er dog Højremand, hvoraf De kan slutte Dem til min Nøjsomhed

[2]

Min Kone er tiltagen et Par Pund i Vægt, men ellers mærker hun ingen synderlig Forandring.

Endnu véd jeg ikke, om vi midt i næste Maaned tager til Norge, eller om vi bliver her. I sidste Fald har jeg dog faaet tilstaaet en lille Ferie for at tage til Kjøbenhavn og faa forfrisket min Hjerne. Den varme Sommer, som De tiltroer os at have haft, har ikke været videre varm, siden vi kom hertil; eller rettere sagt: her har været hundekoldt, og regnet har det, og modbydeligt har der været udenfor. Og indenfor har vi det saa smaat, at vi ikke kan klæde os paa om Morgenen uden at sætte Møblerne (det er forresten kun to Stole) op i Sengene, og Maden bliver stegt i Fedt, og Vinen kan ikke drikkes, og Osten er begramset at 150 Hænder, [3]

og Overlægen er en uvidende Laban, – kort sagt: her er hjemligt og hyggeligt og uhyre nationalt.

Fra min Broder skal jeg sige Dem, at han havde sendt Dem Regningen for Katalogens Trykning,¹ da han et Sted havde læst i en Avis, at De var hjemkommen. Han beder mig tilføje, at det aldeles ikke haster med Betalingen. De skal have Tak for, hvad De har besørget for mig; vær saa venlig at lade mig vide, hvor meget jeg er Dem skyldig. Ja, det er virkelig fatalt, man ikke har nogle flere Penge, naar man kunde have saa god en Anvendelse for Dem.[sic]²

Jeg troer, De i et Par Breve har spurgt om, hvad jeg syntes om Willumsen, og jeg troer ikke, jeg har svaret Dem derpaa. Vi syntes udmærket godt om ham de Par

Gange, vi saa ham, men sidste Gang var han sammen med andre, og jeg fik da ikke talt rigtig med ham. Imidlertid har jeg været ved at faa en anden Opfattelse af ham. Vi var lidt forbavsede over, at

[4]

han pludselig blev borte for saa i de sidste Uger, vi tilbragte i Byen, saa vi slet ikke noget til ham. Alting har jo i[sic] imidlertid sin naturlige Aarsag, og Aarsagen til hans Udebliven har jeg i disse Dage faaet at vide, og deraf forekommer mig værd at berette.

De husker jo, at Hjærteparret Slott-Møller havde ikke Ord for, hvor daarlige det fandt Willumsens Billeder; de husker ogsaa, hvorledes Fru S-M. under min Sygdom bad min Kone hilse mig gjentagend og sige, at jeg ikke kunde forsvare at rose Willumsen i Aar. Naa, jeg vovede jo den Gang, som undertiden ellers, at have min egen Mening, og jeg skrev en Artikel, for hvilken Willumsen, da han første Gang mødte mig i Kjbhn., sagde mig Tak med mange erkjendtlige Ord. Min Artikel havde, efter hans eget Sigende, formildet hans Fader saa meget, at han atter havde tillovet ham sin Understøttelse. Jeg troede herefter, at Willumsen havde nogen

[5]

Grund til i hvert Fald i nogle Uger – jeg er ikke fordringsfuld i den Retning – at gjengælde de venskabelige Følelser, jeg nærede for ham. Men Skæbnen – i Form af Slott-Møllers – vilde det anderledes. Hjærteparret fik fat i Willumsen, fik ham ophidset mod mig og fik ham indbildt, at min Artikel var et "Tilbagetog". Jeg vidste ikke noget herom, før jeg for nogle Dage

siden fik Brev fra skikkelige Christiansen, der havde været i Besøg hos Slott-Møllers. "I Samtalens Løb", skriver Christiansen, "fik jeg bl.a. at vide, at Grunden til at De ikke havde set noget til Willumsen var den;[sic] at De havde rasket hans Krukke ned i Deres Artikel om Skovgaard *),³ og da det var det sidste, som var tilbage fra Deres "Tilbagetog" i Deres første Willumsen-Artikel, saa kunde Fru Slott-Møller godt forstaa, (jeg vil tro det) at Willumsen følte sig krænket over en saa uforsvarlig (!) Medfart," – og dette var altsaa Grunden til hans Udebliven.

Som De maaske kan tænke Dem, delte jeg efter denne Efterretning min blideste

—

*) jeg benyttede, som De formodentlig ikke erindrer, deri Lejligheden til at sige, hvad jeg tidligere havde glemt, at Krukken som dekorativ Helhed var mislykket.

[6]

Følelser ligelig mellem Willumsen og Slott-Møllers, men efter at jeg igaar har faaet at vide, at W. alligevel har været og villet besøge os efter vor Afrejse, tænker jeg naturligvis med mest Elskværdighed paa det elskelige Hjærtepar i Vestervællinge. Ja, nu, da jeg har skrevet denne lange Beretning, kommer jeg i Tanker om, at De vil svare mig, hvad De før har svaret: "jeg har en Gang for alle lovet mig selv, at jeg ikke vilde blive Uvenner med Slott-Møllers". Og jeg vil kraftigt opmuntre Dem til at holde dette alvorlige Løfte, De saaledes har givet Dem selv, – ikke saameget fordi jeg egentlig beundrer den Karakterstyrke og det Mands Mod, det indeholder, mere som fordi det er et godt Løfte af den Grund, at det sandt at sige er meget ubehageligt

at have Hjærteparret til Uvenner.
Jeg vover at have det Haab, at De,
over for hvad mig angaar, har givet Dem selv et lig-
nende Løfte. Om jeg havde mistet mine
otte Fingre, vilde jeg dog i Øjeblikket
kunne tælle mine Venner paa dem.
Skriv snart igjen. Lev vel og vær
ved bedre Humør, end jeg.
Venligste Hilsener fran min Kone.
Deres hengivne
Emil Hannover

---

¹ Martin Adolph Hannover var bogtrykker, og stod bl.a. for trykningen af kataloget til Den frie Udstilling.

² Hannover kommenterer her på indholdet af Rohdes nylige brev dateret 14. juni, hvori sidstnævnte ærgres sig over, at Hannover ikke har adgang til sin svigerfaders formue; senest var værker af van Gogh indenfor rækkevidde på en udstilling i Haag, hvor Rohde indkøbte "Landskabet ved St. Rémy" for Oscar Wandel.

³ Se Hannovers anmeldelse af Den frie Udstilling i Politiken 28. maj 1892, hvor han i forlængelse af sin omtale af Joakim Skovgaards forarbejde til decorationen af et lervad, "Eva og Slangen", runder J.F. Willumsens "Familievasen" med ordene "Der er jo nok i Willumsens keramiske Forsøg Partier, som i Henseende til stort Snit ikke staar tilbage for dette Udkast, men det er som dekorativ Helhed mislykket."

Silkeborg Kjøbstad
27. VI. 92.

Kjære Rohde,

De freds det sikkert i taknemlighed
af mig, at jeg ikke paaskjønner Deres
lange Brev og interessante Optegnelser
vel at skrive lidt hyppigere til Dem.
Grunden til, at De saa sjældent
hører fra mig er dog ikke manglen
paa Taknemlighed, men kun den
naturlig sløve og idiotiserede
Tilstand, i hvilken min Forstand
er ~~ikke~~ kommen i Omgivelse
herovre. Mit Arbejde har jeg næsten
helt lagt bort i Følelsen af denne
Tilstand. Dagen gaaer, uden at jeg
vil hvælede, med at bade og spise
og spatsere og snakke med et Par
af de mindst idiotiserede Exemplarer
af Gæsterne. Mellem disse føler
jeg mig mest tiltalt af en gammel
Hverdsfagst fra Vejering, og han er
dog Højmand, hvoraf De kan
slutte Dem til min Nøjagtighed

min Kone er tillagen et Par
Gjend i Vagt, men ellers mærker
hün ingen synderlig Forandring.
Endnu vil jeg ikke, om vi midt i
næste Maaned tager til Norge,
eller om vi bliver her. I sidste Fald
har jeg dog faaet tilbøjet en lille
Ferie for at tage til Kjøbenhavn
og faa forfrisket min Vejeme. Den
varme Sommer, som De tiltræer
os at have haft, har ikke været
videre varm, siden vi kom hertil;
eller rettere sagt: her har været
hüdskellet, og regnet har det, og
muligdeligt har der været isenfør.
Og isenfør har vi det saa smaat,
at vi ikke kan bløde os paa om
morgenen uden at sætte Møblene
(det er forresten hün to Stole) op i
Sengene, og Mæsen bliver stæbt i
Felt, og Vinen kan ikke drikkes,
og Osten er begrænset af 150 Maender.

2
og Overlaget er en uvidende Laban, —
kort sagt: her er hjemligt og kuppeligt og
uloye nationalt.

Da min Brøder skal is, sig Dem, at
han havde sendt Dem Requisitionen for
Katalognes Trykning, da han et Sted
havede læst is en Avis, at De var
hjemkommen. Han beder mig tilløje,
at det altsides ikke haster med Detaljer.

De skal have Tak for, hvad De
har besøgt for mig i vor saa ventlig at
lade mig vide, hvormeget is er Dem
skyldig. ja, det er virkelig fatalt, man
har ikke nogle flere Penge, naar man
kunde have saa god en Anvendelse for
Dem.

Jeg troer, De i et Par Breve har spurgst
om, hvad is sigtes om Wilhelmson, og
is troer ikke, is har svart Dem derpaa.
Vi sigtes indmæktigt godt om ham de Par
Gange, vi saa ham, men sidste Gang
var han sammen med andre, og is tok
Da ikke talte rigtig med ham. Indstentis
har is været vel at faa en anden Opfattelse
af ham. Vi var lidt forbavset over, at

han pletvælig blev borte for os; de røde
lys, vi tilbragte i Byen, og vi blev
ikke meget til ham. Alting skete, og
misledtes sin naturlige Aarsag, og
Aarsagen til hans Udblivelse har vi
disse Dage faaet at vide, og det forekommer
mig værd at berette.

De huser jo, at Hjerteparret Slott
ville have et andet Ord for, hvor daarlige
det fandt Willumsens Billede; de huser
ogsaa, hvorledes Fru S. M. under min
Sygdom had min Kone hield mig p
taget og siger, at jeg ikke kunde forsvare
at rose Willumsen i Aar. Naar i
sunde jo den Gang, som indertiden
ellers, at have min egen Mening, og
jeg skrev en Artikel, for hvilket Wil-
lumsen, da han første Gang mødte mig
i Kjøben, sagde mig Tak med mange
erkjendelige Ord. Min Artikel havde,
eftersom hans eget Dyrke, formindret hans
Fader saa meget, at han ikke havde
tilladt ham sin Understøttelse. Jeg
troede herefter, at Willumsen havde nogen

Grund; her i hvert Fald - nogle Uge - is,
er ikke fortrinligt i den Retning; - at
nøjagtigt de væsentlige Følelsen, is, nærede
for ham - Mere Skabnen - i Fortid af
Slott - møllers - ville det at det første Ujante
paa det fide part i Willumsen, fide han
ophidset med mig, og fide han indskilt,
at den Artikel var et Tilbagegik. is, ikke
ikke noget herom, for is for nogle Dage
siden fide Pæres fra skibbetelig Christianen,
der havde været i Pæres hos Slott - møllers.
I Samtalen Lob, skrive Christianen,
- fide is bl. a. at vide, at Grundem til at de
ikke havde set noget af Willumsen var
den; at de havde raktet hans Kræbte
med i deres Artikel om Skouggaard, og
det var det sidste, som var tilbage fra den
Tilbagegik i deres første Willumsen - artikel,
som kunde sin Slott - møllers just forstaa
(is vil tro det) at Willumsen felle sig
kræbte over en saa uforsvarlig (!)
Medpart, - og dette var altsaa grunden
til hans Udblivem.
Som de minste har tænke derom, det
is, efter deres Efterretning mine blifste
is, bemærket, som de formodentlig ikke erindrer,
deri Lejligheden til at sige, hvad is til Sige havde
blevet, at Kræbten som deklarativ Helhed var
mislykket.

50.

Følelsen ligelig mellem Willhümsen og
Slott: möllers, men efter at jeg ogsaa har
faaet at vide, at W. ^{alligevel} har været og villig
berøje os efter vor Afsigelse, tænker jeg
naturligvis med mest Elskværdighed paa
det elskelige Hjertespar i Vestervallinge.

Ja, nu, da jeg har skrevet denne
lange Brevting, kommer jeg i Tanker om,
at De vil svare mig, hvad De for har
svaret: jeg har en Gang for alle lovet mig
selv, at jeg ikke vilde blive Uvenner med
Slott: möllers. Og jeg vil kraftigt opmindre
Dem til at holde dette alvorlige Løfte, de
saalede har givet Dem selv, — ^{saameget} ikke fordi
jeg ~~gaaer~~ beundrer den Karakterstyrke og
det Mandes Mod, det indholdte, ^{som} ~~saameget~~
fordi det er et godt Løfte af den Grund,
at det sandt at rige er meget ubehageligt
at have Hjertesparret til Uvenner.

hvad jeg ^{ansaaer} vover at have det Haab, at de,
~~at de~~ ^{for mig} har givet Dem selv et lig-
nende Løfte. Om jeg havde mistet mine
otte Fingre, vilde jeg dog i Sjælløstet
kunne tælle mine Venner paa Dem.

Skriv snart igjen. Lev vel og vær
vel bette Hännär, end jeg.

Venligste Hilsener fra ^{mit} Hoff/Kone.

Deres hengivne
Emil Marmorens